

Een bijdrage van Stichting Nationaal Landschapskundig Museum 'Telluris', [H.A. Visscher](#)

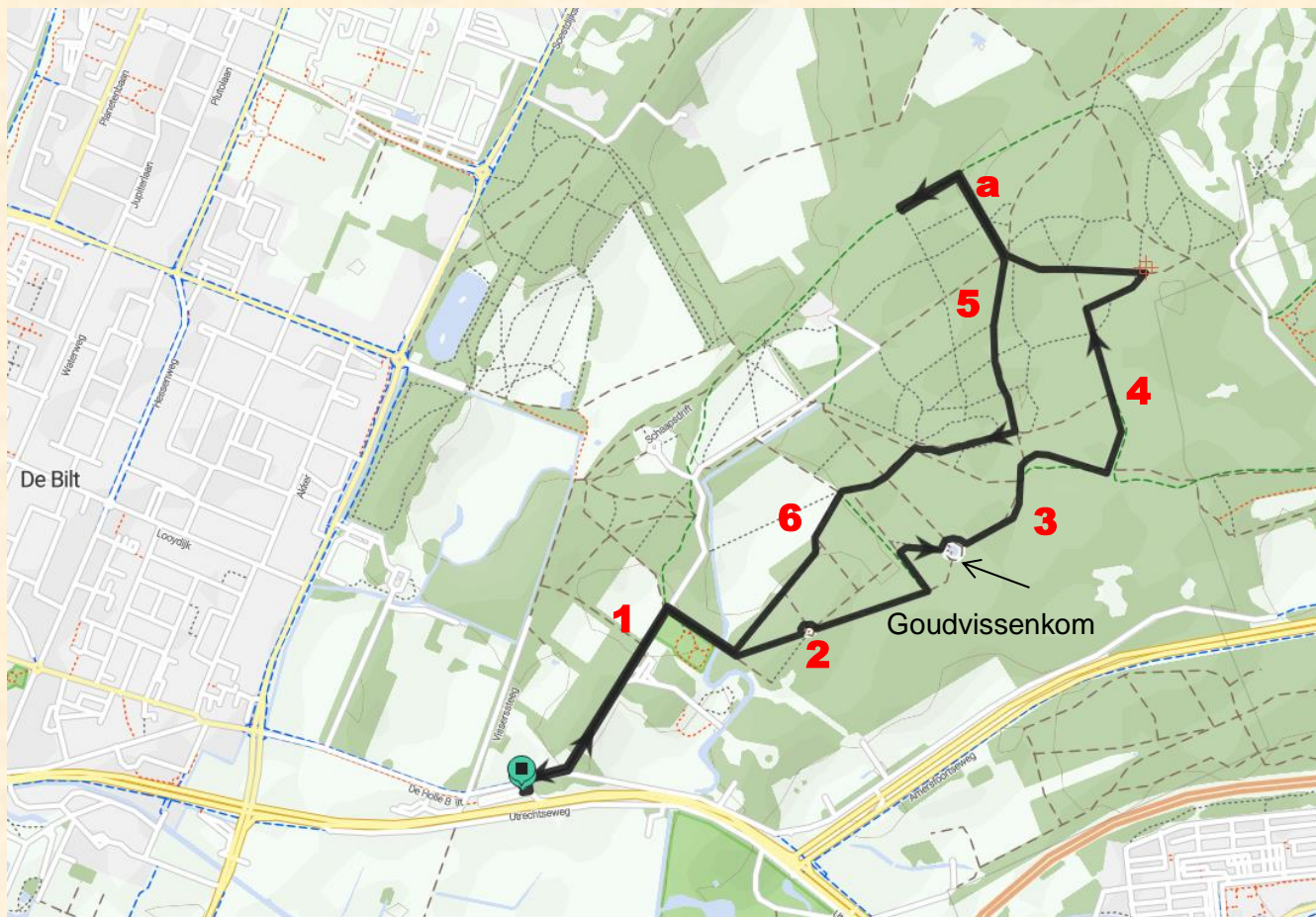
Natuurgebieden Beerschoten en Panbos

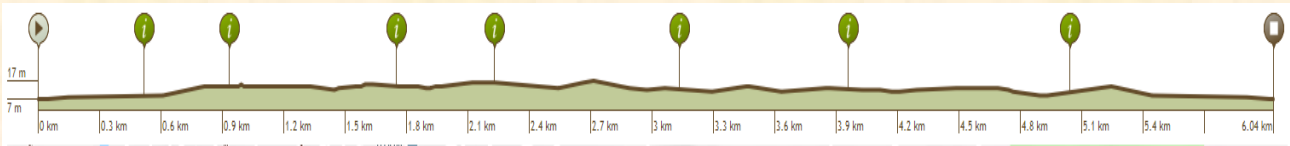
Al wandelend maken we kennis met de aardkundige gesteldheid, de levende natuur en de architectuur van het bosrijke wandelgebied. De wandelroutes lopen door de landgoederen Beerschoten en het Panbos.

De tracés van de geopaden volgen voornamelijk (delen van) eerder door het Utrechts Landschap gemarkeerde, genummerde wandelroutes. De nummers van die routes werden oorspronkelijk in witte kleur op bomen aangebracht. In publicaties van het Utrechts Landschap zijn de genummerde tracés met gekleurde stippellijnen aangegeven.

In 2010 werd de markering van de routes verbeterd door houten paaltjes met lichtgroen gekleurde metalen plaatjes met een pictogram van een wandelaar. Eronder tonen horizontaal aangebrachte lintvormige banden de kleur(en) van de betreffende wandelroute(s).

Het geopad door Beerschoten-120a

Route 6,0 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

Beerschoten is zowel natuur- als cultuurhistorisch een interessant gebied. Zo is onder meer het volgende te zien: duinformaties met een zacht glooiend oppervlak, een oude beukenplantage en andere hoog opgaande houtopstanden, de 'Goudvissenkom' en Paviljoen Beerschoten, informatiecentrum van het Utrechts Landschap met op de bovenverdieping wisselende tentoonstellingen.

Het landschapshistorische geopad door Beerschoten komt vrijwel overeen met de rood gekleurde wandelroute 1 van het Utrechts Landschap. Het geopad begint en eindigt bij het parkeerterrein Biltsche Hoek.

1. Achter en tegenover het parkeerterrein van Hotel-Restaurant De Biltsche Hoek begint een verharde weg. Die gaan we in en lopen naar het bezoekerscentrum Beerschoten, gevestigd in een voormalig koetshuis. Voor het centrum ligt ook een parkeerterrein.

Na Paviljoen Beerschoten volgen we geruime tijd de rode wandelroute 1. Vrij direct voor ons is een bosgedeelte met veel rododendrons. Al snel gaat de route rechtsaf en volgen we een laan met rechts de heuvelachtige beeldentuin van Beerschoten.

Even verderop kruist het geopad via een bruggetje het verdroogde sprengstelsel van Beerschoten.

2. Hierna gaat route 1 schuin linksaf naar het noordoosten en komt vervolgens in een vrij laag gelegen deel van het bosgebied met vitale beuken.

Daarna loopt het geopad links om een rond terpje. Dat is het centrum van een zesstralige lanenster. Achter het terpje loopt route 1 in dezelfde richting door. Even later gaat het geopad zigzaggend verder. We volgen eerst een door Amerikaanse eiken geflankeerd smal pad. Opvallend is dat de rijen eiken naar boven toe elkaar ontwijken: Amerikaanse eiken vragen veel ruimte voor hun kronen en hebben een grote behoefte aan licht.

Na ongeveer 125 meter zigzagt route 1 rechts de korte beukenberceau van Beerschoten in. Een 'berceau' is een loofgang of bomentunnel. Hij komt uit bij een uitgedroogde ronde terreindepressie.

Dit is de 'Goudvissenkom', een voormalige visvijver die het centrum vormt van een 'vierstralige' ster van lanen. De route loopt even langs de Goudvissenkom en voorbij een vrij lange dennenlaan, waarna het geopad naar links gaat.

3. Route 1 leidt eerst naar de omgeving van een door vegetatie verborgen terp op een heuvel met zachtglooiende flanken. Bij de terp draait het geopad naar links, waarna het een deel van het verdroogde sprengstelsel kruist. We komen terecht in een bos met een kleinschalig, grillig reliëf. Daar gaat de rode route 1 vrijwel direct rechtsaf en enkele honderden meters verder linksaf.

4. Bij het volgen van de rode route 1 zien we veel duinen die door de wind gestroomlijnd lijken. Dit betekent dat de wind tijdens de vorming van de duinen vrij spel had. Toen waren namelijk aaneengesloten oppervlakten kaal. Op een gegeven moment knikt de bosweg wat naar links. Even daarna passeren we weer een tak van het verdroogde sprengstelsel.

De bosweg loopt vervolgens ruim vierhonderd meter rechtdoor naar een scheve T-kruising. We gaan in noordwestelijke richting en komen door een vrij vlak bos. Daar bracht en verplaatste de wind waarschijnlijk weinig zand.

Zo'n honderd meter voor de scheve T-kruising gaat de route 1 rechtsaf. We lopen door een bos met enkele glooiende ruggen en heuvels. Dit betekent dat de wind, die de kleine hoogten vormgaf, nauwelijks door begroeiing werd gehinderd.

Na een driesprong slaan we bij de markering linksaf. De route loopt via een bosweg met flauwe bochten naar een zessprong. We zijn in de buurt gekomen van een mooi bosgedeelte met een stuifplateau.

a. Het is verleidelijk daar een uitstapje naar te maken.

Daarvoor lopen we op de zessprong de weg rechts voor ons in. Deze weg wordt gevolgd tot het tweede zijpad links. Dat zijpad gaat gedeeltelijk over het stuifplateau.

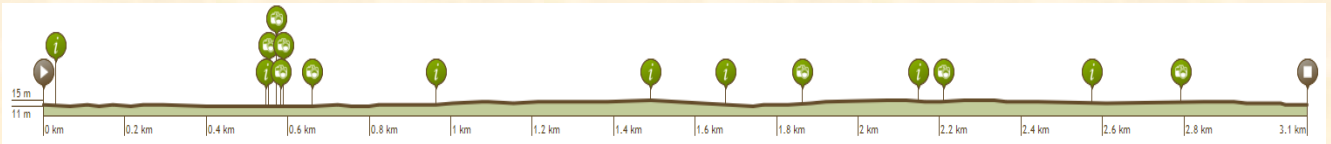
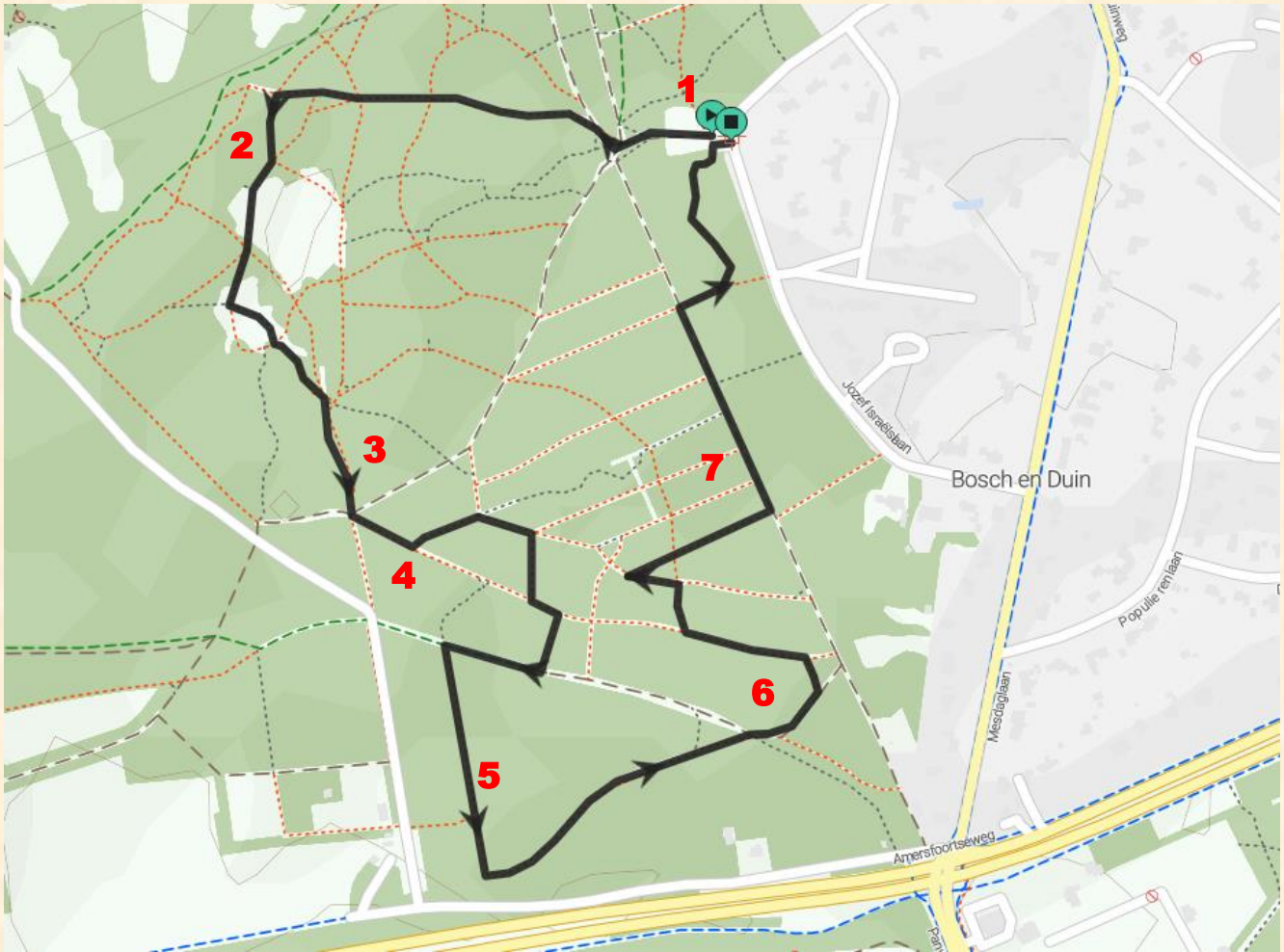
Door het pad heen en terug te lopen krijgen we een goed beeld van het stuifplateau en de prachtige onmiddellijke omgeving. Na het zijpad in twee richtingen te hebben gelopen keren we rechts terug naar de zessprong. Daarna wordt weer route 1 gevolgd en gaan we rechts de bosweg in.

5. Degenen die alleen het tracé van route 1 volgen slaan op de zessprong linksaf. Aan de linkerkant van een bosweg met enigszins flauwe bochten ligt een gebiedje met grillige en kleinschalige windvormen. Verder zien we een smalle zone waar nog lang zandverstuivingen mogelijk waren. Hieraan herinneren enkele kale plekjes en de betrekkelijke openheid van het bos. Aan de rand staat een bankje.

Na rechts drie paden te zijn gepasseerd komen we terecht op een kruispunt. Daar slaat de rode route 1 rechtsaf. Een pad dat verderop vrij bochtig is leidt naar het grotendeels vlakke, westelijke deel van Beerschoten. Daar zien we een enclave (voormalig) cultuurland. Het landoppervlak helt er flauw naar het westen en ligt slechts 3 à 4 meter boven NAP.

6. Bij de rand van de enclave gaat route 1 linksaf en komen we via een oude beukenplantage bij het beginpunt van de wandeling.

Het geopad door het Panbos-120b

Route 3,1 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

Het Panbos is een gebied waar hier en daar (nog of weer) grindrijke smeltwaterafzettingen aan de oppervlakte liggen, maar de wind op de meeste plaatsen ook veel zand deponeerde en verstoof. Opmerkelijk is de grilligheid van het gevormde reliëf. Dat wijst erop dat de wind nogal werd tegengewerkt door vegetatie.

Het geopad door het Panbos komt vrijwel overeen met de blauw gekleurde wandelroute 2 van het Utrechts Landschap. De route begint en eindigt bij het parkeerterrein aan de Jozef Israëlslaan, even ten westen van het groene villapark Bosch en Duin.

1. In het bos volgen we route 2 en slaan al snel rechtsaf. De wandeling gaat eerst door een terrein met verspreide, tamelijk steile heuvels. Die ontstonden wanneer hier en daar stuifzand door vegetatie werd

opgevangen en vastgehouden. Dóórlpend komen we geleidelijk in een gebied waar zich veel meer zand ophoopte. Daar hinderde de begroeiing de wind en zorgde zo voor een grillig reliëf van stuifzand.

2. De route loopt verder tot ca. 100 m voor de rand van de golfbaan. Die werd in 1922 in het noorden van het Panbos aangelegd. Op dit punt gaat het geopad naar links. Even later doorkruisen we twee vlakten waar het zand hier en daar soms nog wat stuift en de paden nogal mul zijn. Duidelijk is te zien dat rondom zandverstuivingen zich zand ophoopte.

3. Verderop komen we terecht in een gebied waar de wind veel minder zand verplaatste. Daar werden de zandverstuivingen vrij lang geleden door de begroeiing vastgelegd. Op een vijfsprong volgen we het pad links voor ons. Niet lang daarna gaat het pad kort na elkaar tweemaal rechtsaf en vervolgens nog een keer. We zien dan een bos met enkele lage ruggen, met rechts eerst ook een laag walletje.

4. Bij de laatste afslag naar rechts komen we op een lange, iets gebogen laan in een reliëfarm gedeelte van het Panbos. Daar liggen grindrijke smeltwaterafzettingen uit de voorlaatste ijstijd plaatselijk nog aan het grondoppervlak. Bij de laan zijn kommetjes te zien die mede door hun ligging waarschijnlijk niet op natuurlijke wijze zijn ontstaan. We volgen de laan over een afstand van ongeveer 125 meter. Daarna slaat route 2 links een kaarsrecht bospad in.

5. Langs het bospad liggen ook enkele kommetjes. Het pad loopt naar de naaste omgeving van de Amersfoortseweg. Daar slaan we op een T-kruising opnieuw linksaf. De route volgt dan weer een enigszins bochtige bosweg. Rechts ervan liggen verborgen in het bos enkele geulen. Direct langs het pad is een diepe kom te zien, waarschijnlijk een bomtrechter uit de Tweede Wereldoorlog.

6. Aan het einde van de zandweg komen we bij een lange kaarsrechte ontsluitingsweg van het Panbos. De blauwe route zal die in eerste instantie niet volgen. In plaats hiervan loopt hij naar links even door een bosgedeelte met enkele klifjes en een laag ruggetje. Daar gaat de route kort na elkaar twee keer rechtsaf en twee keer linksaf.

7. Bij de tweede afslag naar links volgt de blauwe route een deel van de kaarsrechte ontsluitingsweg. Daar zien we weer het bosgedeelte met verspreide heuvels. De blauwe route loopt enkele honderden meters over de kaarsrechte bosweg. Hierna volgt hij rechts een intiemer bospad naar het parkeerterrein, het begin van de Panbosroute.

Toelichting

Het wandelgebied ligt tussen De Bilt en het groene villapark Bosch en Duin. Het is onderdeel van een noordwest-zuidoost georiënteerd randgebied van de Utrechtse stuwwallen uit de één na laatste ijstijd, ruim honderdduizend jaar geleden. Vanaf de stuwwallen deponeerde smeltwater van het landijs toen een meters dik pakket zand en grind in het wandelgebied.

Dat pakket werd tienduizenden jaren later onder droge koude klimaatomstandigheden op de meeste plaatsen – maar toen door de wind – met (stuif)zand bedekt, het zogenaamde dekzand. In het meer recente verleden ging het dekzand hier en daar weer verstuiven. Dit gebeurde na grootschalige ontbossing als gevolg van overbegrazing en het steken van plaggen. Daardoor ontstond een landschap met allerlei grillig reliëf.

Als slechts oppervlakkige af- en overstuivingen mogelijk waren, ontstonden vaak door klifjes van elkaar gescheiden ondiepe laagten. Die laagten hebben een vrijwel vlakke bodem en dunne 'stuifzandmantels'. Op plekken waar ook de zijdelingse uitbreiding van de verstuivingen niet goed mogelijk was komen enkele bundels geulen en ruggetjes voor, zoals bij de Amersfoortseweg. Het ontstaan ervan houdt waarschijnlijk verband met het vroegere verkeer over ongebaande wegen.

Buiten de stuivende plekken was het gebied eeuwenlang voornamelijk met heidevegetaties begroeid. Al voor de negentiende eeuw werd een groot deel van het gebied herbebost. De eigenaren van het 17de-eeuwse landgoed *Beerschoten* speelden daarbij de hoofdrol. Sinds 1829 waren dat telgen van de familie Steengracht van Oostcapelle, die lange tijd ook het Panbos bezat.

Kenmerkend voor het in de negentiende eeuw grotendeels weer bebost geraakte wandelgebied is een onregelmatig wegen- en padenpatroon. Dat is op de vrijwel vlakke gebiedsdelen overwegend rechtlijnig en bij de heuvelachtige delen nogal bochtig. De deels door aarden walletjes geflankeerde zandweg langs de noordwestrand van het gebied was vroeger een schaapsdrift. Daarover werden toen dagelijks schapen van en naar de heiden geleid.

Op landgoed Beerschoten loopt een sprengenstelsel naar de omgeving van het gelijknamige grote landhuis. Bovendien vinden we er enkele lanensterren, twee markante terpjes en een ronde voormalige visvijver. Het park bij het huis Beerschoten is een voorbeeld van de (Engelse) landschapsstijl.

Huis Beerschoten is in oorsprong eind 17de-eeuws, maar werd in 1824 verbouwd en toen met twee lagere zijvleugels uitgebreid. In 1889 is het na een brand in neorenaissancestijl gereconstrueerd. In 1965 werd het landgoed Beerschoten eigendom van het Utrechts Landschap. Die verkocht het huis en de naaste omgeving vervolgens aan de Grontmij. Sinds 2003 wordt het huis Beerschoten weer particulier bewoond. Het koetshuis van Beerschoten werd na de restauratie in 1979 een informatiecentrum van het Utrechts Landschap.

Het Panbos werd in 1922 aangekocht door de NV Schaerweijde Bossen. Die onderneming richtte het noordelijke deel van het bos in voor de golfsport. Bijna dertig jaar later kocht de gemeente Zeist de rest van het bos om bebouwing ervan te voorkomen.

Ten oosten van het Panbos werd het landgoed *Tannenbergh* pas in 1905 gesticht. De laatste eigenaren waren de dames Royaards. Na hun dood werd een stichting opgericht die het landgoed in 1965 voor een periode van honderd jaar verpachtte aan de gemeente Zeist. De bedoeling is dat het Utrechts Landschap daarna eigenaar wordt van Tannenbergh. Het beheer van het Panbos en landgoed Tannenbergh is in 1994 overgedragen aan het Utrechts Landschap.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen. Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.